

ATAD

Makale Türü: Araştırma makalesi

Geliş Tarihi: 8 Aralık 2020

Kabul Tarihi: 26 Aralık 2020

Article Type: Research article

Submitted: 8 December 2020

Accepted: 26 December 2020

Atıf yapmak için

Tekin, Abdullah Sami (2020). "Trablusgarp Harbi ve Havacılık Tarihinde İlkler",
Akademik Tarih ve Araştırmalar Dergisi ,Cilt: 3, Sayı: 2, s.16-29.

Abdullah Sami Tekin¹

TRABLUSGARP HARBİ VE HAVACILIK TARİHİNDE İLKLER

Özet: XIX. yüzyılın sonlarında Sömürgecilik yarışına katılan İtalya, 29 Eylül 1911 tarihinde Osmanlı Devleti idaresinde bulunan Trablusgarp'ı işgal etmek üzere savaş ilan ederek Akdeniz ve Adriyatik'te bulunan Osmanlı donanmasına saldırmıştı. 5 Ekim 1911 tarihinde Trablusgarp'a asker çıkararak Osmanlı topraklarında ilk işgal harekâtını başlatmıştı. Bu işgal harekâtı üzerine aralarında Mustafa Kemal'in de bulunduğu gönüllü Türk subayları Trablusgarp'a giderek yerel ahaliyi örgütleyip İtalyan işgaline karşı mücadele vermişlerdi. Trablusgarp Harbinde İtalyan Kuvvetleri Osmanlı ordusuna karşı

¹ Dr., Hava Kuvvetleri Komutanlığı, asamitekin@gmail.com, ORCID
<https://orcid.org/0000-0002-5443-47588>

uçakları kullanmıştır. Henüz emekleme döneminde olan uçakların askerî amaçla harp meydanında etkin olarak kullanıldığı ilk savaş olmuş ve bu savaşta havacılık tarihinde ilk kez gerçekleşen havadan keşif ve hava bombardımanı gibi harekâtlar icra edilmişti. Bu çalışmada Trablusgarp harbi ve havacılık tarihinde gerçekleşen ilk hava harekâtları ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, İtalya, Trablusgarp Harbi, Havacılık Tarihi, Savaş Uçakları

The Tripoli War And Firsts in Aviation History

Abstract: Italy that participated in the race of colonialism at the end of XIXth century attacked the Ottoman Navy in the Mediterranean and Adriatic on September 29 of 1911 declaring war to occupy Tripoli, which was under the rule of the Ottoman Empire. On October 5 of 1911, she started the first invasion in Ottoman lands by landing soldiers in Tripoli. Upon this invasion operation, volunteer Turkish officers, including Mustafa Kemal, went to Tripoli and organized the local population and fought against the Italian occupation. Italian forces utilized aircraft against the Ottoman army in the Tripoli War. It was the first war in which the aircraft, which were in their infancy period, were used effectively on the battlefield for military purposes and in this war, operations such as aerial reconnaissance and air bombardment, which were the first in aviation history, were carried out. In this study, the Tripoli war and the first air operations in aviation history have been discussed.

Keywords: Ottoman State, Italy, Tripoli War, Aviation History, Warplanes

Giriş

XVII. yüzyıl itibariyle duraklama devrine giren Osmanlı Devleti ilerleyen dönemde de mevcut durumunu muhafaza edemeyerek kaçınılmaz bir biçimde gerileme dönemine girmiştir. XIX. yüzyılın ilk yarısından itibaren yeni hammadde ve işgücü arayışında olan batılı devletlerin sömürgecilik faaliyetleri hız kazanmış ve bu yönde siyasetlerini kurgulamışlardır. Avrupalıların sömürgecilik arzuları zayıflamakta olan Osmanlı Devleti hâkimiyet sınırları içerisinde olan topraklarına uzanmış ve Şark Meselesi olarak adlandırdıkları Osmanlı Devletini parçalama ve bölüşme düşüncelerine ivme kazandırmıştır. Bu durum minvalinde İtalya da sömürgecilik yarışında yerini almak istemiş ve niyetini açıkça belli ederek 1911 yılının Eylül ayında Osmanlı toprağı Trablusgarp'a saldırmıştır. İtalya deniz ve kara birlikleri yanında ilk kez hava

unsurlarını da harekâtına dâhil eden ÷lke olmuş ve bu harekâtta hava unsurları açısından ilkler yaşanmıştır. Osmanlı Devleti diğer devletlerle aynı dönemde Hava Kuvveti oluşturma girişiminde bulunmasına rağmen 1911 yılı Eyl÷l ayında başlayan İtalyan saldırısında uçaklardan faydalanamamıştır. İtalya ise Trablusgarp Harbinde uçaklardan azami ölç÷de faydalanmıştır.²

Orville Wright'ın ilk motorlu uçuşu ile hızlı bir gelişme sürecine giren havacılık dünyasında, uçakların keşif, gözetleme ve saldırı amacıyla etkin kullanılması savaşların bütün seyrini değiştiren en önemli olaylardandır. XX. yüzyılın hemen başlarında Amerika ve Avrupalı devletlerin ordularını modernize ederken uçak filolarını da oluşturmaları bu sahada büyük bir yarışı beraberinde getirmişti. 1910 yılından itibaren İngiltere, Fransa, Almanya ve Rusya'nın hava birlikleri tesis etmeleri, Osmanlı Devleti'ni de harekete geçirmişti.³ Askeri alanda uçakların kullanılması ve teknik üstünlük sağlaması Osmanlı hükümetini harekete geçirmiş, dönemin Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa'nın Hava Kuvvetlerini oluşturma girişimleriyle ilk uçaklar yurt dışından temin edilmeye başlamış ve pilotaj eğitimleri için planlamalar yapılmıştı. Böylece zamanın harp teknolojisine ayak uydurmada çabuk olunmuş ve bu konuda mesafe kat edilmişti.⁴ Bu arada İstanbul'da hava gösterileri yapan Fransız pilot Baron de Catters'dan Osmanlı havacılığının gelişmesine katkıda bulunmasını isteyen Mahmud Şevket Paşa, 1911 yılından itibaren hava birlikleri oluşturma girişimlerinde bulunan Osmanlı ordusuna pilot yetiştirmek üzere Süvari Yüzbaşı Fesa ile İstihkâm Teğmen Yusuf Kenan Beyler yapılan seçimlerle Paris'e uçuş eğitimlerine gönderilmişlerdi.⁵

Hava Kuvvetleri oluşturma girişimlerinde bulunan Osmanlı Devletine karşı 1911 yılı sonbaharında ise Roma İmparatorluğu'nun varisi olarak eski Roma

---

² Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, *Osmanlı Devri Osmanlı İtalyan Harbi (1911-1912)*, (Ankara: Genkur Basımevi, 1981), 88.

³ Osmanlıların ilk havacılık teşebbüsleriyle ilgili bkz. Kılıç, H. (1993). "Cevheri, İsmâil b. Hammâd", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)* 7, 459.; Ekmeleddin İhsanoğlu, *Science, Technology and Learning in the Ottoman Empire*, (Great Britain: Ashgate Publishing, 2004), 190.

⁴ Türkmen, Z. (2013). "Türkiye'de Havacılık Teşkilatının Kuruluşunda Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa ve Döneminde Gerçekleştirilen Faaliyetlere Bir Bakış", *Türk Hava Kuvvetlerinin 100'üncü Yılı Uluslararası Tarih Sempozyumunu Bildirileri*, 28.

⁵ Ekmeleddin İhsanoğlu, *Technology and Learning in the Ottoman Empire, 193--195*

toprakları üzerinde hâkimiyet sahibi olduğunu iddia eden İtalya, Cezayir ve Tunus'un Fransa tarafından, Mısır'ın ise İngiltere tarafından ilhak edilmesi neticesinde Osmanlı topraklarından pay kalmayacağı korkusuyla Osmanlı Devleti'nin elinde kalan son Kuzey Afrika toprağı olan Trablusgarp'ı ele geçirebilme gayesi gütmektedir. Zaten Libya, İngiliz ve Fransızların hâlihazırda işgal ettikleri topraklardan geriye kalan ve başka bir Avrupa gücü tarafından talep edilmeyen ve coğrafi olarak yakınlığı ile de İtalya'nın egemen olabileceğı tek bölge haline gelmişti. İtalya, Libya'yı yüksek işsizlik ve göçmenlik gibi ekonomik ve sosyal sorunlarını çözmek, hammadde ve pazar arayışına çare olarak görüyordu.⁶

Libya'da Osmanlı ve İtalyan Mücadelesi

Başlangıçta İtalya, Libya'da nüfuzunu yaymak istediye de Osmanlı Devleti'nin kısıtlamalarıyla karşı karşıya kaldı. Bunun üzerine İtalya bölgede bulunan vatandaşlarının ayrımcılığa uğradığını ve Libya üzerinde zorla kontrol sahibi olması gerektiğini ileri sürdü. Trablusgarp ve Bingazi'nin Osmanlı Devleti tarafından uygarlık yönünden geri bırakıldığı, buradaki İtalyanlara ve diğer yabancılara karşı kötü davranıldığını da ileri sürerek 26 Eylül 1911 tarihinde Osmanlı Devleti'ne ultimatoma verdi.⁷ Bu ultimatoma, İtalya'nın Libya üzerindeki yetkisini genişletme kararını belirtmekteydi. Kabul edilmemesi durumunda ise Osmanlı Devleti'ne karşı güç kullanılacağı konusunda tehdit içermekteydi. Osmanlı hükümeti, 29 Eylül 1911 tarihinde İtalyanlara müzakere teklifinde bulundu. Ancak İtalyanlar bunu kabul etmeyip ertesi gün savaş ilan etti.⁸

İtalyanlar, Osmanlı takviye kuvvetlerinin Libya kıyılarına ulaşmasını önlemek üzere Akdeniz'de bir deniz ablukası tesis ettiler. Libya ahalisinin Osmanlılara muhalif olduğu düşüncesinde olan İtalyanlar, bu işgalinin kolay gerçekleşeceğine inanmaktaydı. 44.500 askerden oluşan İtalyan işgal gücü, 1 Ekim 1911 tarihinde Libya kıyılarına ulaştı. İtalya Trablusgarp'taki Osmanlıları 2 Ekim 1911'de teslim olmaya çağırıldı ve ertesi gün Trablusgarp'ı bombalamaya başladı. İtalyan donanmasına ait gemilerde kullanılan topların Osmanlı savunma toplarına nazaran daha uzun bir menzile sahip olmasından dolayı

---

⁶ Bukola A. Oyeniyi, *The History of Libya*, (Greenwood, California 2019), 40.

⁷ Dirk Vandewalle, *A History of Modern Libya*, (New York: Cambridge University Press, 2012), 24.

⁸ Rifat Uçarol, *Siyasi Tarih 1789-2001*, (İstanbul: Der Yayınları, 2006), 426.

şehir savunma hatları kısa sũrede tahrip edildi. Askeri kuvvet dengesinin aleyhlerine olduğunu gũren Osmanlı kuvvetleri, stratejik bir karar alarak geri çekilme ve muharebenin Trablusgarp'ın iç kısımlarından yapılmasına karar verdiler. 4 Ekim 1911 tarihinde karaya çıkan İtalyanlar Trablusgarp'a ayak bastıklarında herhangi bir direnişler karşılaşmadılar. Kıyı kesimlerindeki kentleri kolaylıkla işgal eden İtalya, 5 Kasım 1911 tarihinde Libya ũzerindeki egemenliğini ilan etti. Libya'nın işgali İtalya'da bir ilhak olarak değil elden çıkan vatan topraklarının geri dũnüşũ olarak gũrũlũyordu. Bu haliyle İtalya, Osmanlı Vilayeti Trablusgarp'a yerleşen ilk Avrupalı gũ konumuna gelmişti.⁹

İtalyanların Libya işgaline, Osmanlı hũkũmetinin Afrika'daki son tũmenini Yemen'e gũndermiř olduğu için çok az sayıda Osmanlı kuvveti ile halifeliğe bağlı yerel milis gũlerinden oluşan kuvvetler karşı koymuştu.¹⁰ İşgalden hemen sonra İtalyan deniz ablukasına rağmen, az sayıda Osmanlı gũnũllũsũ de bu direnişe destek vermek ũzere Libya'ya geldi. Libya'ya direniş için gelen gũnũllũler arasında Enver, Fethi, Mustafa Kemal ve Nuri Beyler gibi Osmanlı subayları da vardı.¹¹ Farklı kimliklerle Trablusgarp'a ulaşan gũnũllũler, bũlge ahalisini örgũtleyerek vatan savunmasına dũhil etmişler ve emperyalist İtalyan gũlerine karşı bũyũk bir mũcadelenin içerisine girmişlerdi.¹² Bũlgeye giden gũnũllũler bũlgedeki halkı teşkilatlandırıp savunma hattı kurmuşlar, direnişi inşa eden, eğiten ve planlayan ũst komutanlar olmuşlardı. Osmanlı subaylarının örgũtlediđi direniş kuvvetleri, 40.000 ila 50.000 arasında değişmekteydi. Ancak bu kuvvetlerin bũyũk bir bũlũmũ modern askeri eğitim ve silahlarına sahip değillerdi.¹³ Buna rağmen Osmanlı gũnũllũlerinin eğitip

---

⁹ Saskia Van Genugten, *Libya in Western Foreign Policies 1911–2011*, (London: Macmillan, 2016), 4.

¹⁰ Vandewalle, *A History of Modern Libya*, 25.

¹¹ Enver Bey, ũnce bir doktor sonra da Suriyeli bir tũccar kimliğiyle yolculuk yaparak bũlgeye ulaşırken, Mustafa Kemal ise Tanin Gazetesi muhabiri Mustafa şerif Bey'in kimliğini kullanarak yola çıkmış ve zorlu bir yolculuktan sonra bũlgeye ulaşabilmişti. Bkz. İlber Ortaylı, *Mustafa Kemal Atatũrk*, (İstanbul: Kronik Yayınları, 2018), 131.

¹² Trablusgarp savaşı, yerel halkı örgũtlemek adına bũlgeye giden ve gelecekte milli mũcadelede ũnemli rol oynayacak Mustafa Kemal için de bir tatbikat mekũnũ olmuştur. şıvgın, "Mustafa Kemal'in İlk Savaşı," *Atatũrk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt: IV, Sayı: 10, (Kasım 1987), 190.

¹³ Rachel Simon, *Libya Between Ottomanism and Nationalism, The Ottoman Involvement in Libya During The War with Italy (1911-1919)*, (Berlin: Klaus Schwarz Verlag, 1987), 192.

Abdullah Sami Tekin
Trablusgarp Harbi ve Havacılık Tarihinde İlkler

teşkilatlandırdığı direniş kuvvetleri 23–26 Ekim 1911 tarihinde karşı saldırıya geçerek birkaç yüz İtalyan askerini öldürüp geri püskürtmüşlerdi. Bunun üzerine İtalyan kuvvetleri yerli nüfusu ciddi şekilde cezalandırıp içerisinde kadın ve çocukların da olduğu 4.000'e yakın yerel ahaliyi katletmişlerdi.¹⁴

Osmanlı Devletinden gelen gönüllüler ve yerel ahali ile oluşturulan direniş kuvvetleri sayesinde kıyı çıkarması yapan İtalya, Trablusgarp içlerine giremedi. Bunun üzerine İtalyanlar, harp tarihine ilkler olarak geçecek ve özellikle havacılık tarihine girecek bir karar alarak savaş uçaklarını bu savaşta kullanmaya karar verdiler. Havacılık tarihinde 28 uçak ve 4 balondan oluşan hava gücünü Trablusgarp savaşında kullanan İtalyanlar, kuvvet çarpanı olarak büyük avantaj elde etmişlerdi. Ancak hava gücünü kullanması da sonuç vermeyen İtalya Deniz kuvvetlerindeki üstünlüğü ile Osmanlılara karşı Akdeniz'deki baskısını arttırdı. Pek çok gemi batırıp limanlara saldırılar düzenlediler. 23 Nisan 1912 tarihinde On iki Adayı işgal eden İtalyanlar Çanakkale Boğazına da girmek istediler fakat gerçekleştiremediler. İtalya bu girişimleri ile hem ekonomik hem de askeri olarak başarılı olamayacağını anladı. İtalya için tek çıkar yol diplomatik bir çözüm yolu bulmaktı. Osmanlı Devleti için de durum pek iç açıcı değildi. Donanmanın durumu, iç huzursuzluklar ve Balkan devletlerindeki karışıklıklar Osmanlı Devletinin barış yapmasına zorluyordu. İtalya ile yapılmakta olan barış görüşmelerinin bir an önce sonuçlandırılmasına karar verildikten kısa bir süre sonra 7 Ekim 1912'de Balkan Savaşı başladı. Osmanlı Devleti Trablusgarp'ta savaş halindeyken ikinci bir savaşa girmiş oldu. İki savaşı birden götürecek gücü olmayan Osmanlı Devleti İtalya ile anlaşmak zorunda kaldı ve 18 Ekim 1912 tarihinde Uşi Anlaşması imzalandı.¹⁵

18 Ekim 1912 tarihli Uşi Anlaşması ile Osmanlı-İtalyan Savaşı sona ermiş oldu. Anlaşma İtalya lehine sonuçlandı Bu antlaşma ile Osmanlı Devleti, Kuzey Afrika'daki son topraklarını da kaybetti ve Ege adalarının bir kısmına, dolayısıyla Ege Denizi'ne ve Anadolu kıyılarına, bir büyük devlet geçici kaydıyla da olsa yerleşti. İtalya, Trablusgarp ve Bingazi'yi ele geçirerek buraları sömürge haline getirdi. Ayrıca, hukuk yönünden olmasa da, fiilen On iki Ada'ya, daha geniş anlamıyla Ege Denizi'ne yerleşti. Bu suretle de, Doğu

---

¹⁴ Simon, *Libya Between Ottomanism and Nationalism, The Ottoman Involvement in Libya During The War with Italy (1911-1919)*, 96.

¹⁵ Fahir Armaoğlu, *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)*, (Ankara: TTK Yayınları, 1997), 643.

Akdeniz güçler dengesinde yeri ve etkisi olan bir devlet haline geldi. Bununla da, diğer büyük devletlerin Anadolu siyasetine İtalya da katılmış oldu.¹⁶

Trablusgarp savaşı İtalyanların filo halinde savaş uçaklarını kullandığı ilk savaş olarak tarihe geçmesi bakımından oldukça önemliydi. Uçakların motor performanslarının arttırılması ilave yük ve silah kapasitelerinin de dâhil olmasıyla beraber askeri alanda kullanılmaya başlanması kaçınılmaz hale gelmişti. 19 Ocak 1910 tarihinde havacı Louis Paulhan ve ABD ordusundan Teğmen Paul Beck Los Angeles'da bir uçaktan ilk defa bomba atımını icra etmişlerdir. Yine aynı yıl 9 Haziran tarihinde Fransa'da Philippe Fequant tarafından gerçekleştirilen bir uçuşla foto-keşif harekâtı icra edilmişti. İlerleyen yıllarda 2 Haziran 1912 tarihinde de Thomas DeWitt Milling komutasında bulunan Wright Model B uçağında monteli bulunan makineli tüfek ile Charles de Forest Chandler tarafından havadan ilk makineli tüfek atışları gerçekleştirilmiştir.¹⁷

Uçakların muharebe sahasında filo olarak kullanılması ise Trablusgarp savaşına rastlamaktadır. 28 Eylül 1911 yılında İtalyan Hava Taburuna Libya'ya intikal edilmesi emri verilmesi ile başlayan harekât emrinde görev olarak Akdeniz'de bulunan İtalyan ticaret unsurlarının korunması görünse de asıl amaç olarak Türk topraklarının işgali hedeflenmektedir. Yüzbaşı Carlo Piazza komutasında beş pilottan oluşan birlikte iki Bleriot, üç Nieuport, iki Farman ve iki Etrich tipi uçak olmak üzere toplam dokuz adet uçak bulunmaktadır. Uçakların her birine ait kendi hangarları bulunmaktadır. Bu uçaklara ilaveten dört balon göreve dâhil edilmiştir. Uçakların Libya'ya intikali Tripoli'nin düşüşüne kadar gerçekleşmemiştir.¹⁸

1911 yılında başlayan ve 1912 yılına kadar devam eden Trablusgarp savaşı Osmanlı Devletinden gönüllü olarak bölgeye giden askerlerin mücadele verdiği bir savaş olmakla birlikte askeri tarihte özellikle emekleme döneminde olan askeri havacılık tarihinde önemli ilklere şahitlik etmiştir. Trablusgarp savaşında

---

¹⁶ Uçarol, *Siyasi Tarih 1789-2001*, 427.

¹⁷ Walter J Boyne, *The Influence of Air Power Upon History*, (South Yorkshire: Pen & Sword Books, 2005), 34.

¹⁸ Boyne, *The Influence of Air Power Upon History*, 35

Abdullah Sami Tekin
Trablusgarp Harbi ve Havacılık Tarihinde İlkler

Yüzbaşı Carlo Piazza, Teğmen Giulio Gavotti Yüzbaşı Giuseppe Rossi ve Yüzbaşı Carlo Montu gibi pilotlar tarafından ilk keşif uçuşu, ilk hava saldırısı, ilk hava bombardımanı ve Osmanlı Kuvvetleri tarafından da ilk savaş uçağı düşürülmesi gibi askeri harekâtlar icra edilmiş ve tarihe havacılık ilkleri olarak geçmiştir.

Havadan keşif harekâtı 23 Ekim 1911 tarihinde İtalyan Hava Birliği komutanı Yüzbaşı Carlo Piazza tarafından Türk savunma hatları üzerinde uçularak dünyanın ilk havadan keşif görevi icra edilmiştir. Sabah saat 6:19'da havalanarak Türk mevzilerini gözetlemek üzere yapılan keşif uçuşunda birkaç Türk askeri yerleşkesi tespit edilmiştir. Yüzbaşı Carlo Piazza havada iken diğer İtalyan pilot Yüzbaşı Riccardo Moizo'da havalanarak Türk mevzileri üzerinde keşif uçuşu gerçekleştirmiştir. Gerçekleştirilen bu keşif uçuşları daha önce balonlar vasıtasıyla gerçekleştirilen uçuşlardan farklı olarak uçakla yapılan ilk keşif harekâtlarıdır.¹⁹ İlk defa icra edilen havadan keşif faaliyetleri pilot koltuğu altına yerleştirilmiş olan fotoğraf makineleri vasıtası ile 700 mt irtifa 72 km hızla 35 saniye süreyle çekilen tetik ile gerçekleştirilmiştir.²⁰

26 Ekim 1911 tarihinde askeri havacılık tarihine geçecek diğer bir olay gerçekleşmiştir. Yüzbaşı Moizo'nun Nieuport tipi uçağı altı bin askerden oluşan askeri kampın üzerinde uçarken yerden açılan tüfek atışlarına maruz kalmış ve kanatlarından isabet almıştır. Gerçekleşen olay tarihte vuku bulan ilk hava-yer harekâtıdır.²¹ Yine hava-yer harekâtı kapsamında yerden açılan ateşler ile Trablusgarp Savaşında ilk kez hava savunma silahlarından yoksun Osmanlı kuvvetlerince tüfek vasıtasıyla Farman tipi iki kişilik uçak düşürülmüştür.²² Normal şartlarda 600–800 mt irtifada uçan İtalyan uçakları Osmanlı Mauser tüfeklerinin dikey olarak ateş edildiklerinde 1700 metreye ulaşan menzil kapsamına girmelerinden dolayı vurulmaktadır. Osmanlı tüfeklerinin akıbetine ilk olarak Tobruk'tan kalkış yapan Yüzbaşı Giuseppe Rossi ve Yüzbaşı Carlo Montu komutasındaki çift kişilik Farman uçağı uğramıştır. Yüzbaşı Giuseppe Rossi ve Yüzbaşı Carlo Montu'nun uçağı yerden açılan tüfek

---

¹⁹ Boyne, *The Influence of Air Power Upon History*, 35.

²⁰ Charles Stephenson, *A Box of Sand The Italo-Ottoman War 1911-1912*, (Great Britain: Tattered Flag Press, 2014), 108.

²¹ Boyne, *The Influence of Air Power Upon History*, 35.

²² James D. Crabtree, *On Air Defense*, (London: Greenwood Publishing Group, 1994), 9.

atışlarıyla dūřür÷lmüştür. Yüzbaşı Giuseppe Rossi ve Yüzbaşı Carlo Montu savaş tarihinde yerden açılan ateř ile yaralanan ilk askerler olmuşlardır.²³

Askeri havacılık tarihinde ilk hava bombardımanı Trablusgarp Savaşında 1 Kasım 1911 tarihinde Teğmen Giulio Gavotti tarafından Etrich Taube tipi uçak ile gerçekleştirilmiştir. Hava bombardımanı yaklaşık dört pound ağırlığında olan greyfurt büyüklüğündeki dört bombanın üç tanesini Tagura Vahasında bulunan Türk mevzilerine, bir tanesini de Trablusgarp'ın batısında Ain Zara'da bulunan Türk askeri kampına 600 feet yükseklikten atılarak gerçekleştirilmiştir.²⁴ Bu bombardıman sonrasında Türk askeri makamları bombaların hastane üzerine bırakıldığını iddia etmişlerdir. Bu iddia İtalyan askeri makamları tarafından reddedilmiştir.²⁵

Trablusgarp savaşında havacılık tarihine geçecek ilkler savaş süresince devam etmiştir. Savaş döneminde psikolojik harp unsurlarından havadan propaganda amaçlı bildiri atılması, ilk gece uçuşu yapılması, ilk telsiz muhaberesinin gerçekleştirilmesi ve Teğmen Piero Manzini hava harekâtında hayatını kaybeden ilk pilot olmuştur. Yüzbaşı Moizo 10 Eylül 1912 tarihinde uçurduğu Nieuport uçağında meydana gelen motor arızasından dolayı Osmanlı kontrolündeki bölgeye zorunlu iniş gerçekleştirmiş ve harp esiri olarak alınmıştır. Yüzbaşı Moizo tarihe esir olarak alınan ilk pilot olarak geçmiştir. Yüzbaşı Moizo ancak 13 Ekim 1913 tarihinde yapılan ateşkes anlaşmasından sonra serbest bırakılmıştır.²⁶

Sonuç

Sömürgecilik faaliyetinde diğer emperyalist güçlerin gerisinde kalan İtalya bu açığını kapatmak ve pastadan payını almak amacıyla siyasi birliğini sağladıktan sonra gözünü Kuzey Afrika'ya Trablusgarp ve Bingazi'ye dikmiştir. Bu gayede 29 Eylül 1911'de Osmanlı Devleti'ne karşı savaş ilan etmişlerdir. Osmanlı Devleti'nde büyük yankı uyandıran savaş ilanıyla Trablusgarp'ta büyük bir

---

²³ Stephenson, *A Box of Sand The Italo-Ottoman War 1911-1912*, 108.

²⁴ Christopher Chant, *Austro-Hungarian Aces of World War 1*, (Oxford: Osprey Publishing, 2002), 38.

²⁵ Boyne, *The Influence of Air Power Upon History*, 35.

²⁶ Boyne, *The Influence of Air Power Upon History*, 36.

Abdullah Sami Tekin
Trablusgarp Harbi ve Havacılık Tarihinde İlkler

mücadele ve direniş başlamış Osmanlı Ordusundan aralarında Mustafa Kemal Atatürk ve Enver Bey gibi subaylar savaşa gönüllü olarak katılmıştır. Trablusgarp Harbi o döneme kadar muharebe alanında kullanılmayan uçakların aktif olarak rol aldığı bir harbe dönüşmüş ve doğal olarak hava harekâtları açısından havacılık tarihine geçecek ilklere sahne olmuştur. Bu harpte İtalyan birlikleri tarafından ilk defa havadan keşif harekâtı, hava-yer taarruzu, hava bombardımanı gerçekleştirilmiştir. Tarihte ilk kez bir uçak, yerden açılan ateşle Türk unsurları tarafından düşürülmüştür. Havadan bildiri atma, havadan telsiz ile muhabere yapılması ve Türkler tarafından ilk kez bir pilotun savaş esiri olarak alınması havacılık tarihine geçen olaylardır. Mustafa Kemal Atatürk'ün katıldığı ilk savaş olan, Harp tarihi ve askeri havacılık tarihinde ilk kez uçakların kullanılması ile tarihe geçen Trablusgarp harbi ilklerin harbi olarak yerini korumaktadır.

Kaynakça

- Armaoğlu, F. (1997). *19.Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)*, Ankara: TTK Yayınları.
- Boyne, W. J. (2005). *The Influence of Air Power Upon History*, South Yorkshire: Pen & Sword Books.
- Chant, C. (2002). *Austro-Hungarian Aces of World War I*, Oxford: Osprey Publishing.
- Crabtree, J. D. (1994) *On Air Defense*, London: Greenwood Publishing Group, 1994.
- Genugten, S. Van. (2016). *Libya in Western Foreign Policies 1911–2011*, London: Macmillan.
- Grant, R.G. (2004). *Flight: 100 Years of Aviation*, London: Dorling-Kindersley Limited.
- İhsanoğlu, E. (2004). *Science, Technology and Learning in the Ottoman Empire*, Great Britain: Ashgate Publishing.
- Kılıç, H. (1993). "Cevherî, İsmâil b. Hammâd", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları.
- Ortaylı, İ. (2018). *Mustafa Kemal Atatürk*, İstanbul: Kronik Yayınları.
- Oyeni, B. A. (2019). *The History of Libya*, California: Greenwood.

- Simon, R. (1987). *Libya Between Ottomanism and Nationalism, The Ottoman Involvement in Libya During The War with Italy (1911-1919)*, Berlin: Klaus Schwarz Verlag.
- Stephenson, Charles. *A Box of Sand The Italo-Ottoman War 1911-1912*, Great Britain: Tattered Flag Press, 2014.
- Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi (1981). *Osmanlı Devri Osmanlı İtalyan Harbi (1911-1912)*, Ankara: Genkur Basımevi.
- Uçarol, R. (2006). *Siyasi Tarih 1789-2001*, İstanbul: Der Yayınları.
- Şıvgın, H. "Mustafa Kemal'in İlk Savaşı", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt: IV, Sayı: 10, (Kasım 1987).
- Vandewalle, D. (2012). *A History of Modern Libya*, New York: Cambridge University Press.

Resimler

Resim 1: Trablusgarp Savaşında İtalyan Kuvvetlerince Kullanılan Etrich Taube tipi uçak

Resim 2: Trablusgarp Savaşında İtalyan Kuvvetlerince Kullanılan Farman MF-11 Tipi Keşif Bombardıman uçağı.

Resim 3: Trablusgarp Savaşında İtalyan Kuvvetlerince Kullanılan Niuport Tipi uçak.

Abdullah Sami Tekin
Trablusgarp Harbi ve Havacılık Tarihinde İlkler

Resim 4: Trablusgarp Savaşında İtalyan Kuvvetlerince Kullanılan Balonların Osmanlı Mevzilerini bombalaması.

Resim 5: Mustafa Kemal Atatürk ve Libyalı Direnişçiler

Resim 6: İtalyan Pilot Yüzbaşı Carlo Piazza